

Identifying the Antecedents of the Realization of Student Voice: A Meta-Synthesis Study

Shiva Maleki¹, Adel Zahed babelan², Ali Khaleghkhah³, Hossein Taqavi⁴

1. Ph.D in Educational Administration, Department of Educational Science, Faculty of Educational Science and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

2. Full Professor, Department of Educational Science, Faculty of Educational Science and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

3. Associate Professor Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

4. Associate Professor Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

(Received: 2022/09/28; Accepted: 2023/08/30)

Abstract

The current research was conducted with the aim of identify the factors affecting the realization of the student's voice in the elementary school under the heading of the antecedents of the realization of student's voice with Meta Synthesis method. This study is applied in terms of purpose. The statistical population includes all previous researches in this field between 2000-2021. In order to collect the data of the current research, domestic publications (Magiran, Irandoc, Elmnet, Noormags and Civilica) and foreign (EBSCO, Springer, Science Direct, ERIC and Google Scholar) at total of ten databases were searched. In this regard, keywords related to the purpose of the research were searched and the most relevant studies were selected as a statistical sample using the purposeful sampling method. 115 sources were evaluated in the field of student voice and finally 28 articles were selected and their codes and dimensions were extracted by their content analyzing. To check the validity and reliability of the extracted codes, the agreement method of two coders (kappa Index) was used. The research findings were identified and categorized into 5 categories, 21 concepts and 170 codes, which the five main categories being educational democracy, Teacher charisma, optimal evaluation system, content and Purposeful entertainment bell. Finally, after the research steps, a pattern of the antecedents of the Realization of student voice was presented. The results of the present research and the model presented in this research can be a suitable road map in order to respect the voice of the students and change their role as a factor in trying to improve the school.

Keywords: Student Voice, Educational Democracy, Student Participation, Student Rights

پیشایندهای تحقق صدای دانش آموز: یک مطالعه فراترکیب

شیدا ملکی^۱، عادل زاهد بابلان^۲، علی خالق خواه^۳، حسین تقوی^۴

۱. دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۲. استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۳. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۴. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۸)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق صدای دانش آموز در دوره ابتدایی با عنوان پیشایندهای تحقق صدای دانش آموز با روش فراترکیب انجام شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری شامل کلیه پژوهش‌های پیشین در این زمینه بین سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۲۱ بود. برای گردآوری داده‌های پژوهش حاضر نشریه‌های داخلی (مگ ایران، ایرانداک، علم نت، نورمگز و سیویلیکا) و خارجی (ایسکو، اشپرینگر، ساینس دایرکت، اریک و گوگل اسکالر) در مجموع ده پایگاه جستجو شد. در این راستا، کلید واژه‌های مرتبط با هدف پژوهش مورد جستجو قرار گرفت و با روش نمونه‌گیری هدفمند مرتبط‌ترین مطالعات به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شد. ۱۱۵ منبع در حوزه صدای دانش آموز مورد ارزیابی قرار گرفت و ۲۸ مقاله انتخاب و با تحلیل محتوای آن‌ها ابعاد و کدهای مربوط استخراج شد. برای بررسی روایی و پایایی کدهای استخراج‌شده از روش توافق دو کدگذار (ضرب کاپا) استفاده شد. یافته‌های پژوهش در ۵ مقوله، ۲۱ مفهوم و ۱۷۰ کد شناسایی و دسته‌بندی شد که پنج مقوله اصلی عبارت‌اند از: دموکراسی آموزشی، کارپزمای معلمی، نظام ارزشیابی مطلوب، محتوا، زنگ تفریح هدفمند. پس از طی گام‌های پژوهش، الگویی از پیشایندهای تحقق صدای دانش آموز ارائه شد. نتایج پژوهش حاضر و الگوی ارائه‌شده در این پژوهش می‌تواند نقشه راه مناسبی در راستای ارج نهادن به صدای دانش‌آموزان و تغییر نقش آن‌ها به‌عنوان عاملی در تلاش برای بهبود مدرسه باشد.

واژگان کلیدی: صدای دانش آموز، مردم‌سالاری آموزشی، مشارکت دانش آموز، حقوق دانش آموز

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مدیریت آموزشی دانشگاه محقق اردبیلی با عنوان «طراحی و اعتباریابی مدل مدرسه زندگی برای دوره ابتدایی» است.

نویسنده مسئول، رایانامه: zahed@uma.ac.ir

مقدمه

دوره ابتدایی به لحاظ رشد و شکوفایی شخصیت و مهارت‌های کودکان و نوجوانان از حساس‌ترین مراحل آموزشی در نظام آموزش و پرورش است (مشایخی، نادى و کریمی، ۱۳۹۸). طرف‌داران جامعه‌شناسی جدید دوران کودکی در مورد مفهوم‌سازی وضعیت کودکان استدلال کردند کودکان و نوجوانان موجودات فعالی هستند که به درک و خلق جهان خود می‌پردازند (مایز، فینران و بلک^۱، ۲۰۱۹)؛ لذا به نظر می‌رسد که زمان مشارکت‌دهی دانش‌آموزان فرارسیده است و مدارس قرن بیست و یکم باید مدرسی با محوریت کودکان و نوجوانان باشد و تأثیر آن‌ها بر وضعیت خود در مدرسه باید گسترش و بهبود یابد (لژ^۲، ۲۰۰۵).

«در چارچوب مدارس و مؤسسات سنتی تنها بر انطباق دانش‌آموز با انتظارات مؤسسه از آن‌ها تأکید می‌شود و به مسئولیت‌های مدرسه در قبال دانش‌آموز توجه اندکی شده است؛ درحالی‌که مدرسه برای آنکه یک عامل تغییر مؤثر در یادگیری باشد، باید زبان‌آموز را در قلب فرایند قرار داده و به آن‌ها گوش دهد» (رابرتسون^۳، ۲۰۱۵: ۲۷). کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد (۱۹۸۹، نقل از لژ، ۲۰۰۵) به کودکان این حق را می‌دهد که آزادانه نظرات خود را در مورد همه موضوعاتی که بر آن‌ها تأثیر می‌گذارد ابراز کنند و شنیده شوند و به نظراتشان اهمیت داده شود.

مشارکت دانش‌آموزان در تصمیم‌گیری‌ها و فرایندهای اصلاح مدرسه از کنوانسیون ملل متحد در مورد حقوق کودک^۴، تصور مجدد از دوران کودکی و مدافعان تغییر موقعیت کودکان و جوانان نسبت به بزرگ‌سالان در مدارس الهام گرفته است این حرکت «صدای دانش‌آموز^۵» نامیده شده است (مایز و همکاران، ۲۰۱۹). میراثی که ژان رودوک در حمایت از مفهوم صدای دانش‌آموز در دهه ۱۹۹۰ به جا گذاشت، امروزه به همان اندازه مهم است که در آن زمان پیش‌گام بود (رابرتسون، ۲۰۱۵). درک مفهوم داشتن صدا فراتر از معنی لغوی یعنی ایده‌های خود را به اشتراک گذاشتن، نه

-
1. Mayes, Finneran & Black
 2. Lodge
 3. Robertson
 4. UNCRC
 5. Student voice

بلندتر صحبت کردن است (مایز و همکاران، ۲۰۱۹). صدای دانش‌آموز فقط به معنای کلمات گفته‌شده توسط دانش‌آموزان نیست؛ بلکه شامل روش‌های متعددی است که دانش‌آموزان برای بیان احساسات یا دیدگاه‌های خود در مورد هر جنبه‌ای از تجربهٔ مدرسه خود انتخاب می‌کنند (رابینسون و تیلور^۱، ۲۰۰۷). شنیدن صدا به معنای داشتن فرصتی برای گفتن عقیده، شنیده‌شدن و به حساب آوردن دانش‌آموز به نفع او و در صورت نیاز تأثیرگذاری بر نتایج است. از این رو صدای دانش‌آموز، در جهت مجموعه‌ای از نگرش‌ها و عملکردها و فرهنگی است که دانش‌آموزان را به عنوان کسانی که نظرات آن‌ها ارزشمند است، در نظر می‌گیرد و به بهداشت روان آن‌ها کمک می‌کند. تحقق صدای دانش‌آموز به دنبال شناخت، گوش دادن و پاسخگویی به دانش‌آموز به عنوان ذی‌نفعان اصلی این ماجراست که هدف اصلی آن‌ها بهبود نتایج آموزشی دانش‌آموزان و ایجاد محیط یادگیری جذاب، مرتبط، معنی‌دار و پرمحتواتر است (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰). حامیان صدای دانش‌آموزان استدلال می‌کنند که کودکان به طور فزاینده‌ای مسئول، دارای صلاحیت و درگیر در روابط پیچیده خارج از مدرسه هستند، اما ساختارها و الگوهای روابط مدارس همچنان در حالت‌های سلسله‌مراتبی هستند که محرومیت دانش‌آموزان از مشارکت و تصمیم‌گیری در کلاس درس و مدرسه را توجیه می‌کند (مایز و همکاران، ۲۰۱۹).

در سال‌های اخیر حرکت فزاینده‌ای به سمت گوش دادن به صدای دانش‌آموزان در مدارس وجود دارد این امر تا حدی ناشی از تغییرات قوانینی است که به افزایش حقوق کودکان کمک کرده است و همچنین ناشی از افزایش تعداد معلمانی است که از مزایای مشورت با کودکان و جوانان در مورد مسائلی که به طور مستقیم و غیرمستقیم در زندگی مدرسه بر آن‌ها تأثیر می‌گذارد، استفاده می‌کنند (رابینسون و تیلور، ۲۰۰۷). با توجه به محدودیت‌ها و محرومیت‌های تأکید بر صدا، دانشمندان در مطالعات دوران کودکی توجه خود را به سکوت کودکان - گوش دادن به آنچه نمی‌توانند بگویند یا نخواهند گفت و پاسخ به سؤالات گسترده‌تری در مورد محدودیت‌های تمرکز بر تنهایی کودک و صداهای فردی آن‌ها در مدرسه معطوف کرده‌اند (مایز و همکاران، ۲۰۱۹).

1. Robinson & Taylor

همچنان که فولان (۱۹۹۱) اذعان می‌دارد، چه اتفاقی می‌افتد اگر ما با دانش‌آموزان مانند کسی رفتار کنیم که نظرش مهم است؟ بنابراین «بشنوید که دانش‌آموزان درباره تجربه خود در درس و مدرسه چه می‌گویند» (به نقل از محمدی و همکاران، ۱۴۰۰).

پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ارج نهادن به آوای دانش‌آموز و اجازه‌دادن به آن‌ها در تصمیم‌گیری، می‌تواند به افزایش سطح انگیزه آن‌ها کمک کند و منجر به توسعه دل‌بستگی به مدرسه خواهد شد. علاوه بر این، درگیر کردن دانش‌آموزان در تصمیم‌گیری‌ها و شنیدن صدای دانش‌آموز، فرصتی برای خوداندیشی، اکتشاف و درون‌یابی ارزش‌ها، اعتقادات، دانش و تجربه قبلی خواهد شد و زمانی که ایده صدای دانش‌آموز در زمینه‌های مبتلا به تعیین‌کننده تغییر است، راهی به سوی پیشرفت مدرسه و به‌عنوان اقدامی تعیین‌کننده برای بهبود مدارس است (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰)؛ اما با وجود اهمیت موضوع، هرچند تعدادی از عوامل مؤثر در تحقق صدای دانش‌آموز در مطالعات قبلی اشاره شده است؛ اما این عوامل به‌صورت جامع مدنظر قرار نگرفته و به‌صورت پراکنده و جداگانه توسط پژوهش‌های پیشین ذکر شده است و این پراکندگی شکافی در تحقیقات مرتبط به شمار می‌آید. از این رو پژوهش حاضر درصدد است ضمن یکپارچه‌سازی مطالعات قبلی، الگو و تصویری جامع در این رابطه ارائه دهد تا نگرشی روشن در این رابطه به دست دهد و رهنمودی باشد برای دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت. در کنار این، باتوجه به این‌که مایز و همکاران (۲۰۱۹) نیز در پژوهش خود اشاره داشته‌اند مطالعاتی وجود دارد که مفهوم صدای دانش‌آموزان را در سطح متوسطه بررسی کرده است؛ اما نمونه‌های تحقیق تجربی از صدای دانش‌آموزان در سطح دبستان کمتر مورد بررسی قرار گرفته است؛ از این رو تمرکز پژوهش حاضر بر دوره ابتدایی بوده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کیفی است و به روش فراترکیب صورت گرفته است. در این روش یافته‌ها و نتایج مطالعات دیگر که دارای موضوع مرتبط و مشابهی هستند تحلیل و جمع‌بندی می‌شود (زیمر^۱،

1. Zimmer

(۲۰۰۶). جامعه آماری شامل پژوهش‌های پیشین (مقالات علمی پژوهشی، طرح‌ها، کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها) در زمینه صدای دانش‌آموز است که با رویکرد هدفمند مرتبط‌ترین مطالعات به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شد که ۲۸ پژوهش را شامل شد. برای جستجوی مطالعات منتشرشده، کلیدواژه‌های تعریف‌شده در بازه زمانی ۲۰۰۰-۲۰۲۱ در پایگاه‌های علمی معتبر بررسی شدند. با استفاده از بررسی دقیق پژوهش‌های مرتبط پیشین نسبت به استخراج عوامل مؤثر بر تحقق صدای دانش‌آموز اقدام شد. یکی از روش‌های مناسب برای این منظور استفاده از روش هفت‌مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و باروس^۱ (۲۰۰۷) است. با توجه به این‌که روش مذکور از برجسته‌ترین روش‌ها برای انجام فراترکیب است و نتایج بهتری ارائه می‌دهد (تانگ، سینسبری و کریگ^۲، ۲۰۰۷) لذا این روش به کار گرفته شد. هفت مرحله روش سندلوسکی و باروس در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱. گام‌های فراترکیب بر اساس روش هفت‌مرحله‌ای (سندلوسکی و باروس، ۲۰۰۷)

در راستای شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق صدای دانش‌آموز، مراحل بالا به شرح زیر انجام شد.

گام اول: تنظیم سؤال تحقیق

در این مرحله سؤال‌های پژوهش به شرح جدول ۱ تنظیم شد.

1. Sandelowski and Barros
2. Tong, Sainsbury & Craig

جدول ۱. شاخص‌ها و سؤال‌های پژوهش

شاخص‌ها	سؤال‌های پژوهش
چه چیزی	پیشایندهای تحقق صدای دانش‌آموز کدام‌اند؟
جامعه مورد مطالعه	جامعه مورد مطالعه برای دستیابی به این عوامل چیست؟
محدوده زمانی	عوامل مربوط به چه دوره زمانی بررسی و جستجو شدند؟
چگونه	روشی که برای گردآوری داده‌های تحقیق مورد استفاده قرار می‌گیرد کدام است؟

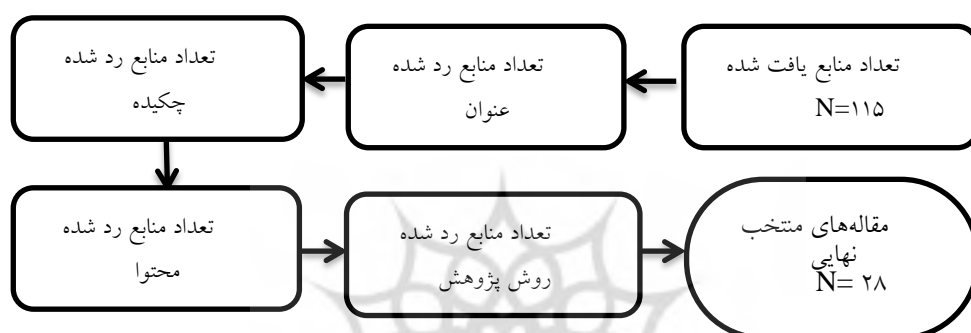
گام دوم: مرور نظام‌مند متون

در مطالعات مرور نظام‌مند و فراترکیب با ترکیب کردن نتایج مطالعات قبلی به یک نتیجه جامع در مورد موضوع مورد بررسی می‌رسند. علت اجرای مطالعات مرور نظام‌مند و فراترکیب که از طریق آن‌ها نتایج قاطع‌تری به دست می‌آید این است که مطالعات موردی انجام‌شده هر یک ممکن است در موضوع بررسی نتایجی را به دست داده باشند که با هم تناقض دارند و بنابراین از طریق نظام‌مند و فراترکیب با ترکیب اطلاعات همه آن مطالعات با هر نتیجه‌ای که داشته‌اند نتیجه کلی و قابل‌اعتمادتری به دست می‌آید (گلیجانی و همکاران، ۱۴۰۰). برای گردآوری داده‌های پژوهش حاضر نشریه‌های داخلی و خارجی در خصوص مقالات مرتبط با صدای دانش‌آموز مورد بررسی قرار گرفت. به این منظور پایگاه‌های داده داخلی (مگ ایران، ایرانداک، علم‌نت، نورمگز و سیویلیکا) و پایگاه‌های علمی معتبر خارجی (ابسکو^۱، اشپرینگر^۲، ساینس دایرکت^۳، اریک^۴ و گوگل اسکالر^۵) در مجموع ده پایگاه با کلیدواژه مورد نظر و مرتبط با موضوع بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۰۰ مورد جستجو قرار گرفت. نتیجه جستجو دستیابی به ۱۱۵ منبع بود.

1. EBSCO
2. Springer
3. Science Direct
4. ERIC
5. Google Scholar

گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

در این مرحله در راستای اهداف تعیین‌شده و جهت‌گزینش مقاله‌های مناسب و مرتبط با موضوع پژوهش، بر اساس شکل ۲، پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا و کیفیت روش پژوهش مورد ارزیابی و بازبینی قرار گرفت که در نهایت تعداد ۲۸ مقاله مرتبط انتخاب شدند.

شکل ۲. مراحل انتخاب منابع نهایی از پایگاه‌های اطلاعاتی

گام چهارم: استخراج اطلاعات متون منتخب

در این مرحله محتوای ۲۸ مقاله انتخابی و عواملی که به‌عنوان عوامل اثرگذار بر تحقق آوای دانش‌آموز شناخته و مطرح شده‌اند مورد بررسی قرار گرفت و اطلاعات مقاله‌ها طبقه‌بندی شد.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی

برای تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی از روش کدگذاری باز استفاده شد. بدین منظور، بر اساس مطالعات پیشین برای تمام اطلاعات و عوامل استخراج‌شده، کدی در نظر گرفته شد و سپس، به‌صورت مفهومی و با در نظر گرفتن معنای هریک از کدهای مذکور در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی شدند. براین اساس، مفاهیم پژوهش مشخص شدند. بر اساس تحلیل‌های صورت‌گرفته به کمک روش تحلیل محتوا بر روی ۲۸ مقاله نهایی منتخب در مجموع تعداد ۵ مقوله و ۲۱ مفهوم و ۱۷۰ کد برای عوامل مؤثر بر تحقق صدای دانش‌آموز کشف و برچسب‌گذاری شدند. در جدول ۲ یافته‌های کیفی پژوهش نشان داده شده است.

جدول ۲. یافته‌های کیفی

مقولات	مفاهیم	کدها	منابع
دموکراسی آموزشی	مشارکت آموزشی	مشارکت‌دهی دانش‌آموزان در زمینه‌های آموزشی؛ مشارکت فعال دانش‌آموزان در فعالیت‌های علمی و نظری؛ مشارکت دانش‌آموزان در برنامه‌های کلاس‌های آموزشی؛ بحث، گفتگو و مشارکت دانش‌آموزان در مسائل تدریس، یادگیری و برنامه درسی؛ مشارکت دانش‌آموزان در برنامه‌ریزی جهت انجام فعالیت‌های علمی و آموزشی المپیادها، آزمون‌ها، نشست‌های علمی؛ همکاری در برنامه‌ریزی برنامه امتحانات داخلی؛ همکاری دانش‌آموزان در برنامه‌ریزی و برگزاری اردوی علمی و بازدید علمی؛ همکاری در برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های مطالعه و تحقیق؛ گوش دادن به دانش‌آموزان و مشارکت‌دهی آنان در فرایند یاددهی یادگیری؛ انجام فعالیت‌های آموزشی از طریق مشورت و همکاری دانش‌آموزان با مسئولان مدرسه	تخش (۱۳۹۷) سمیعی زفرقندی (۱۳۹۵) رابرتسون (۲۰۱۵) وو و همکاران ^۱ (۲۰۱۵) بلاغت و همکاران (۱۳۹۲)
	مشارکت پرورشی	تسهیل فرایند اجرایی برنامه‌ها و فعالیت‌های پرورشی مدرسه از طریق واگذاری مسئولیت به دانش‌آموزان؛ همکاری در برنامه‌ریزی و برگزاری نماز جماعت؛ همکاری در برنامه‌ریزی و برگزاری مسابقات فرهنگی و هنری و ورزشی؛ همکاری در برنامه‌ریزی و اجرای مناسب‌های مذهبی، انقلابی و ملی در مدرسه؛ انجام فعالیت‌های پرورشی از طریق مشورت و همکاری دانش‌آموزان با مسئولان مدرسه	تخش (۱۳۹۷) سمیعی زفرقندی (۱۳۹۵) اکبری (۱۳۹۱) امیری (۱۳۹۰)

<p>تخس (۱۳۹۷) بلاغت و همکاران (۱۳۹۲) اکبری (۱۳۹۱) داودی و شکرالهی (۱۳۹۱) امیری (۱۳۹۰)</p>	<p>مشارکت فعال دانش‌آموزان در زمینه‌های اجتماعی؛ مشارکت مؤثر در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی؛ لزوم حضور فعال در فرصت‌های مشارکتی جهت رشد اجتماعی و آمادگی مسئولیت‌های مدنی؛ ایجاد فرصت‌های تجربه‌اندوختی اجتماعی برای دانش‌آموزان از طریق مشارکت عملی آنان؛ مشارکت و برنامه‌ریزی در نشست‌های اجتماعی؛ اهمیت تقویت مهارت‌های مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان برای دستیابی به اهداف مدرسه محوری؛ تقویت روحیه جمع‌گرایی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان؛ تمرین مشارکت از طریق سهیم‌شدن در انجام امور مختلف اجتماعی؛ مدرسه محلی برای رشد سطح مشارکت‌جویی اجتماعی در دانش‌آموزان؛ اهمیت مهارت‌های مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان جهت دستیابی به اهداف گوناگون مدرسه</p>	<p>مشارکت اجتماعی</p>	
<p>محمدی و همکاران (۱۴۰۰) مایز و همکاران (۲۰۱۹) رابرتسون (۲۰۱۵) بلاغت و همکاران (۱۳۹۲) فرگوسن، هانردی و دراکستون^۱ (۲۰۱۱) میترا^۲ (۲۰۰۴)</p>	<p>حق شرکت کودکان در تصمیمات؛ شکستن سکوت و شکوفایی خلاقیت‌ها از طریق مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی‌ها؛ زمینه‌سازی مشارکت عمومی و عملی دانش‌آموزان در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در امور مربوط به مدرسه؛ حصول درکی از فرایندهای دموکراتیک و بهبود عزت‌نفس در دانش‌آموزان به وسیله مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مدرسه؛ به رسمیت‌شناختن حق مشارکت کودکان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به آن‌ها؛ فرصت مداخله سازنده و مشارکت در تصمیم‌گیری مؤثر بر زندگی‌شان؛ حمایت از حقوق کودکان از طریق مشارکت دادن آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های مدرسه؛ توسعه دل‌بستگی دانش‌آموزان به مدرسه از طریق داشتن اجازه تصمیم‌گیری؛ توسعه قدرت تصمیم‌سازی و بهبود نظام تصمیم‌گیری از طریق</p>	<p>مشارکت در تصمیم‌سازی</p>	

1. Ferguson, Hanreddy & Draxton
2. Mitra

	مشارکت دانش‌آموزان		
<p>محمدی و همکاران (۱۴۰۰)</p> <p>سبکتکین ریزی (۱۳۹۷)</p> <p>سمیعی زفرقندی (۱۳۹۵)</p> <p>لین و هوانگ^۱ (۲۰۱۴)</p> <p>رابینسون و تیلور (۲۰۰۷)</p> <p>لوژ (۲۰۰۵)</p>	<p>شنیده‌شدن دانش‌آموزان از طریق افزایش رفتار دموکراتیک</p> <p>مدرسه؛ اظهار نظر دانش‌آموزان بدون احساس نگرانی؛ ایجاد فضا و زمان کافی در مدرسه برای ابراز و بیان نظر دانش‌آموزان؛ گوش‌دادن به نظرات و عقاید شاگردان؛ شنیدن و اهمیت‌دادن به نظرات کودکان با توجه به سن و توانایی آن‌ها؛ احساس شنیده‌شدن در دانش‌آموزان از طریق ایجاد محیط‌های مشوق مشارکت و استقلال کودکان؛ به رسمیت شناختن حق در نظر گرفتن نظرات کودکان؛ ایجاد محیطی در راستای تمایل به شنیدن صادقانه و محترمانه افکار دانش‌آموزان، گوش‌دادن به صحبت‌ها و تجربیات دانش‌آموزان به عنوان ابزار قوی در کمک به بهبود عملکرد؛ تأمین نظرات دانش‌آموزان به عنوان بازوی مشورتی و گروه فکری مدیریت آموزشگاه؛ فراهم آوردن فضای لازم و تشویق و ترغیب به اظهار نظر؛ ایجاد فرصت‌هایی برای همه نظرات؛ ایجاد فرصت برای دانش‌آموزان جهت گفتن عقیده و شنیده‌شدن؛ گوش‌دادن به خواسته‌ها و نظرات دانش‌آموزان</p>	<p>شنیده‌شدن نظرات</p>	
<p>فرح‌بخش، قبادیان و رسولی (۱۳۹۹)، قارداکو^۲ (۲۰۱۹)، محمدی باغملایی و یوسفی (۱۳۹۷)، مظفری‌پور (۱۳۹۵)، رابرتسون (۲۰۱۵) غلامعلی لواسانی و مهدی‌پور مارالانی</p>	<p>توجه به تک‌تک دانش‌آموزان و گوش‌کردن به حرف‌های آنان با تمام وجود؛ گوش‌دادن به مشکلات و نیازهای هر دانش‌آموز؛ اهمیت‌دادن معلم به دانش‌آموزان و همدلی با بدشانسی‌هایشان؛ همدلی و صرف وقت با دانش‌آموز در مورد مشکل شخصی او؛ ایجاد فضای مثبت، امن و حمایتی در کلاس برای یادگیری و مشارکت دانش‌آموزان؛ دیدن جهان از زاویه نگاه دانش‌آموزان؛ حساس‌بودن به نیازهای دانش‌آموزان و داشتن همدلی و درک درست از آن‌ها؛ علاقه به کلاس و مدرسه از طریق ادراک حمایت و مراقبت معلم؛ تمایل به صرف وقت و گوش‌دادن به صحبت‌های دانش‌آموز؛ درگیری و دل‌بستگی به شغل معلمی و محیط کار خود با جدیت و تمرکز؛ توانایی برقراری ارتباط با</p>	<p>ملاحظه‌گری معلم</p>	<p>کاریمای معلمی</p>

1. Lin & Huang
2. Qardaku

(۱۳۹۴) بولکان و گودبوی ^۱ (۲۰۱۱)	تک‌تک دانش‌آموزان	
سبکتکین ریزی (۱۳۹۷) حسینی و برارپور (۱۳۹۶) مظفری‌پور (۱۳۹۵) لین و هوانگ (۲۰۱۴) البرزی (۱۳۹۰) بولکان و گودبوی (۲۰۱۱)	دوست‌داشتن دانش‌آموزان جهت ایجاد ارتباط مناسب با آن‌ها؛ علاقه به دانش‌آموزان؛ دارابودن ویژگی‌هایی همچون گرمی، مهربانی و رفتار دوستانه؛ تأثیری بسزا روی دانش‌آموزان از طریق روابط عاطفی معلم و دانش‌آموز؛ استقبال از دانش‌آموزان با محبت و لبخندی گرم؛ داشتن روابط مثبت آمیخته با شفقت؛ ویژگی‌های عاطفی معلم لزوم آموزش پرشور	خیرخواهی معلم
یاسمی و همکاران (۱۳۹۹) قارداکو (۲۰۱۹) سبکتکین ریزی (۱۳۹۷) مظفری‌پور (۱۳۹۵) وو و همکاران (۲۰۱۵) کادیمما و همکاران ^۲ (۲۰۱۵) لین و هوانگ (۲۰۱۴) ماهروزاده و عباسی (۱۳۹۱)	توانایی فوق‌العاده برای تشویق یا تحت‌تأثیر قراردادن فراگیران برای رسیدن به هدف؛ ایجاد پیامدهای انگیزشی و درگیری فعال تحصیلی در دانش‌آموزان؛ افزایش خلاقیت از طریق تشویق، پاداش و تعیین جوایز به عملکردهای خلاقانه یادگیرندگان؛ توجه به انگیزش دانش‌آموزان؛ تشویق دانش‌آموزان برای ارائه دیدگاه‌های جدید؛ ایجاد شور و اشتیاق و میل شدید در دانش‌آموزان برای کسب دانش بیشتر و درک عمیق‌تر؛ برانگیختن تمایل به کسب انواع تجربه‌ها در کودکان؛ ایجاد فضای تعاملی و بحث و گفت‌وگو با ترغیب و تشویق شاگردان به فعالیت و کوشش و تشویق و ترغیب به اظهارنظر؛ تأکید بر انگیزه‌ها و عوامل درونی جهت برانگیختن دانش‌آموزان؛ نقش مؤثر معلم بر انگیزش، موفقیت شناختی دانش‌آموزان و هیجان در کلاس	اثرگذاری ترغیبی معلم

1. Bolkan & Goodboy
2. Cadima et al.

<p>احمدپوری و شیخ- زاده تکابی (۱۳۹۶)، عربی جونقانی و همکاران (۱۳۹۶)، حسنى (۱۳۹۳)، مهديان‌امرابی و کونانی (۱۳۹۲) ذوعلم (۱۳۸۸)</p>	<p>انجام سنجش با روش‌های متناسب و سازگار با روحیه دانش‌آموزان؛ تناسب ارزشیابی با شرایط دانش‌آموز و فرایند یاددهی یادگیری؛ تهیه و تدوین نقشه ارزشیابی تحصیلی؛ تربیتی متناسب با اهداف و انتظارات؛ افزایش انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان از طریق استفاده متناسب و صحیح از رویکردهای سنجش؛ تناسب تجهیزات و امکانات با شرایط واقعی و معیارهای سنجش اصیل؛ ارزشیابی همه عناصر با معیار متناسب با اهداف کلی تعلیم و تربیت؛ تناسب موضوع مورد ارزشیابی با اهداف موردنظر</p>	<p>تناسب</p>	
<p>ادیب‌منش (۱۳۹۸) احمدپوری و شیخ- زاده تکابی (۱۳۹۶)، عربی جونقانی و همکاران (۱۳۹۶) فروتن و همکاران (۱۳۹۵)</p>	<p>سنجیدن همه عناصر مدرسه با معیار جامع؛ همه‌جانبه بودن سنجش یادگیری‌های کودک؛ مدنظر قرار دادن کلیه عوامل و مؤلفه‌های درگیر با روشی جامع‌نگر؛ توجه به همه‌جانبه‌گرایی ارزشیابی؛ اجرای ارزشیابی جامع؛ توجه به جامعیت ارزشیابی و ابعاد مختلف یادگیری مبتنی بر وجوه شخصیتی؛ ارزشیابی جامع و همه‌جانبه‌نگری در ابعاد مختلف شناختی، عاطفی و مهارتی</p>	<p>جامعیت</p>	<p>نظام ارزشیابی مطلوب</p>
<p>احمدپوری و شیخ- زاده تکابی (۱۳۹۶) حسنى (۱۳۹۳) فتحی‌آذر و همکاران (۱۳۹۱) فرج‌اللهی و حقیقی (۱۳۸۶)</p>	<p>اجرای ارزشیابی مستمر از فعالیت‌های دانش‌آموزان؛ شناسایی نقاط ضعف فراگیران به‌صورت مستمر از طریق ارزشیابی؛ انجام سنجش به‌صورت مستمر با روش‌های مختلف؛ ارزشیابی پویا و پیوسته توأمان با یادگیری؛ اطلاع مستمر دانش‌آموزان از فرایند یادگیری خود؛ تحلیل مستمر فرایند آموزش و یادگیری و ارائه بازخورد به‌نگام؛ به‌کارگیری شیوه ارزشیابی مستمر و رشددهنده؛ نقش مؤثر ارزشیابی مستمر در ایجاد انگیزه یادگیری و رفع نواقص یادگیری</p>	<p>استمرار</p>	

<p>ادیب‌منش (۱۳۹۸) احمدپوری و شیخ‌زاده تکابی (۱۳۹۶)، حسنی (۱۳۹۳)، فرمینی - فراهانی و همکاران (۱۳۹۳)، ذوعلم (۱۳۸۸)</p>	<p>رعایت اطمینان از عدالت در ارزیابی و تضمین امنیت در نتایج گزارش ارزیابی از دانش‌آموزان؛ سنجیده شدن هرکسی با شرایط خودش؛ تدوین فرمول‌های واضح و شفاف برای شاخص‌های ارزیابی؛ استفاده از ملاک‌ها و نشانگرهای روشن و ملموس توسط ارزیابان؛ رعایت انصاف و دوری از تبعیض از طریق افزودن به‌وضوح و دقت ارزیابی؛ ارزیابی دقیق و عادلانه از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان؛ استفاده از شیوه‌های متنوع ارزشیابی به‌منظور تسهیل سنجش دقیق و عادلانه</p>	<p>منصفانه و شفاف</p>	
<p>مددلو، سعادت‌مند و یارمحمدیان (۱۳۹۷)، رشیدی میبدی (۱۳۹۶)، عربی‌جونقانی و همکاران (۱۳۹۶)، فروتن و همکاران (۱۳۹۵)، نویدی و قاسمی (۱۳۹۲)، فتحی - آذر، حاتمی و رزی (۱۳۹۱)، لپنویچ و اسمیت (۲۰۰۹)</p>	<p>بهره‌گیری از ارزشیابی‌های مشارکتی همچون خودسنجی، هم‌سال سنجی، اولیا سنجی و معلم سنجی؛ دخالت روشن‌مند و تعریف‌شده همه عناصر انسانی مدرسه در ارزشیابی؛ تأکید بر کار گروهی و فعالیت‌های مشارکتی در ارزشیابی؛ مساعدت والدین در ارزشیابی توصیفی از طریق نگهداری پوشه کار و اوراق و طبقه‌بندی و بایگانی آن‌ها؛ افزایش تعامل میان دانش‌آموزان با یکدیگر و با معلم در ارزشیابی مشارکتی و گروهی</p>	<p>مبتنی بر مشارکت</p>	
<p>مددلو و همکاران (۱۳۹۷) رشیدی میبدی (۱۳۹۶) عربی‌جونقانی و همکاران (۱۳۹۶)، نویدی و قاسمی (۱۳۹۲)، لپنویچ و اسمیت (۲۰۰۹)</p>	<p>استفاده از ارزشیابی نه برای مؤاخذه و کنترل بلکه برای تعالی و اصلاح؛ طبقه‌بندی تحلیل و تفسیر اطلاعات حاصل از ارزشیابی جهت کمک به رفع مشکلات یادگیری؛ ارزشیابی جهت ارتقای وضع موجود؛ استفاده از نتایج ارزشیابی برای اصلاح و بهبود وضعیت؛ بهبود رفتار، یادگیری، پیشرفت و تعالی در جوانب مختلف ابعاد شناختی، عاطفی، شخصیتی و مهارتی و توانایی‌ها از شاخص‌های مهم ارزیابی</p>	<p>تعالی و اصلاح</p>	

<p>عیاری، تجری و بیانی (۱۳۹۹)، موسوی صالحی و اورک (۱۳۹۹)، شیخ عباسی فیروزکلا و ساداتی (۱۳۹۷) عزیززاده مقدم و همکاران (۱۳۹۴)، ردمن^۱ (۲۰۱۳)</p>	<p>ارائه محتوای مناسب با نیازهای دانش‌آموزان در کتب درسی؛ لزوم پرداختن کتب درسی ابتدایی به مؤلفه‌های مهارت‌های لازم در زندگی روزانه؛ به‌کارگیری مطالب مرتبط با تجربه‌های روزمره در محتوای کتب درسی پایه ابتدایی؛ کاربردی بودن مطالب آموخته‌شده از محتوای کتب درسی در زندگی دانش‌آموزان؛ تناسب اطلاعات ارائه‌شده با علائق، نیازها و توانمندی‌های دانش‌آموزان؛ متناسب‌سازی ارائه مطالب با نیازهای اجتماعی و شناختی گوناگون دانش‌آموزان؛ ارائه مطالب مرتبط با ارزش‌ها</p>	<p>سودمند</p>	
<p>برزگر (۱۴۰۰) کمالی و همکاران (۱۳۹۹) همتی علمدارلو و شاهین (۱۳۹۶) آکسیت، نیم و نوگی^۲ (۲۰۱۶) آتشک و همکاران (۱۳۹۱)</p>	<p>تنظیم فعال، پویا و مطلوب متن و تصاویر کتاب؛ ایجاد یادگیری پویا و فعال از طریق محتوای مناسب؛ درگیری دانش‌آموزان در فرایند یادگیری عمیق و پایدار از طریق محتوای پویا و فعال کتب درسی؛ رهایی دانش‌آموز از جمود فکری و ذهنی با مطالب مطلوب کتاب‌درسی؛ استفاده از سؤالات بدون پاسخ و نیازمند فعالیت و آزمایش و تجزیه و تحلیل نتایج جهت فعال و پویاسازی کتب درسی؛ فراهم نمودن زمینه درگیری فعال و مطلوب دانش‌آموزان با استفاده از سؤال‌های خلاقانه و چالشی در متن کتاب‌درسی</p>	<p>پویا</p>	<p>محتوا</p>
<p>طهماسب‌زاده شیخ‌لار و همکاران (۱۴۰۰) عیاری و همکاران (۱۳۹۹) اونلور و زمبت^۳ (۲۰۱۹) جاویدی کلاته جعفرآبادی، طاهره و عبدلی (۱۳۹۶) جاکوبز^۴ (۲۰۰۹)</p>	<p>توجه به زیبایی‌های بلاغی، مادی و معنوی در کتب مقطع ابتدایی؛ دمیدن روح به محتوای کتب درسی و زنده کردن موضوع و محتواهای مهم با رویکرد زیبایی‌شناسی؛ بهبود کیفیت محتوای آموزشی با تمرکز بیشتر بر فعالیت‌های زیبایی‌شناسانه؛ استفاده بهینه و بیشینه از مفاهیم هنر و زیبایی‌شناسی در محتوای کتب؛ توجه کافی به مؤلفه‌هایی نظیر تحریک احساسات و جلب توجه دانش‌آموزان در کتب درسی؛ متناسب‌سازی مطالب با نیازهای حسی مختلف دانش‌آموزان</p>	<p>زیبا</p>	

1. Redman
2. Aksit, Niemi & Nevgi
3. Unluer & Zembat
4. Jacobs

<p>فرمهینی فراهانی (۱۳۹۹) حسینی و برارپور (۱۳۹۶) نیازپور و رضایی حومدین (۱۳۹۶) شادنوش (۱۳۹۲) فرمهینی فراهانی (۱۳۸۹)</p>	<p>فرصت تحرک فیزیکی برای دانش‌آموزان؛ تأکید بر نقش زنگ تفریح در رشد جسمی دانش‌آموزان؛ یادگیری و رشد فیزیکی؛ کسب تعادل لازم جسمی از طریق شرکت در فعالیت‌های حرکتی؛ حصول اهداف تربیتی از طریق به‌کاربردن اندام و اجزا در فعالیت‌های جسمانی؛ کسب مهارت‌های حرکتی و استفاده از اوقات فراغت پس از اشتغال ذهنی؛ تأثیرات مثبت جسمی تفریح فعال، فعالیت‌های پرهیجان جسمانی دانش‌آموزان در زنگ تفریح؛ تقویت قوای جسم و خون‌رسانی به مغز با تحرک در زنگ تفریح؛ تغذیه، تجدید قوا و بازیابی نیروی جسمی</p>	<p>رشد فیزیکی</p>	
<p>فرمهینی فراهانی (۱۳۹۹) نیازپور و رضایی حومدین (۱۳۹۶) شادنوش (۱۳۹۲) فرمهینی فراهانی (۱۳۸۹)</p>	<p>ایجاد فرصت بازی گروهی، کمک به تقویت مهارت‌های اجتماعی؛ زمان حضور و بازی در حیاط مدرسه فرصتی جهت مواجه‌شدن فعالانه با تجربیات معنی‌دار اجتماعی؛ تعامل چهره‌به‌چهره دانش‌آموزان و افزایش مهارت‌های اجتماعی و سازگاری در زنگ تفریح؛ نقش مؤثر تفریح و سرگرمی در به‌وجودآمدن کودکی توانمند و اجتماعی؛ حضور بین همسالان موقع تفریح وسیله‌ای برای اجتماعی شدن؛ کمک به تجربه سازگاری اجتماعی در شرایط دوستانه و صمیمی نشاط‌آور زمان تفریح؛ زنگ تفریح فرصت و وسیله اجتماعی شدن دانش‌آموزان؛ مشارکت آزاد اجتماعی دانش‌آموزان با تفریح در زمان فراغت و استراحت؛ سپری زمان تفریح به‌صورت اجتماعی در کنار همسالان؛ زمانی برای تبادل اندیشه و تقویت ارتباطات اجتماعی؛ فرصت انجام بازی‌هایی برای تمرین مهارت‌های اجتماعی</p>	<p>رشد اجتماعی</p>	<p>زنگ تفریح هدفمند</p>

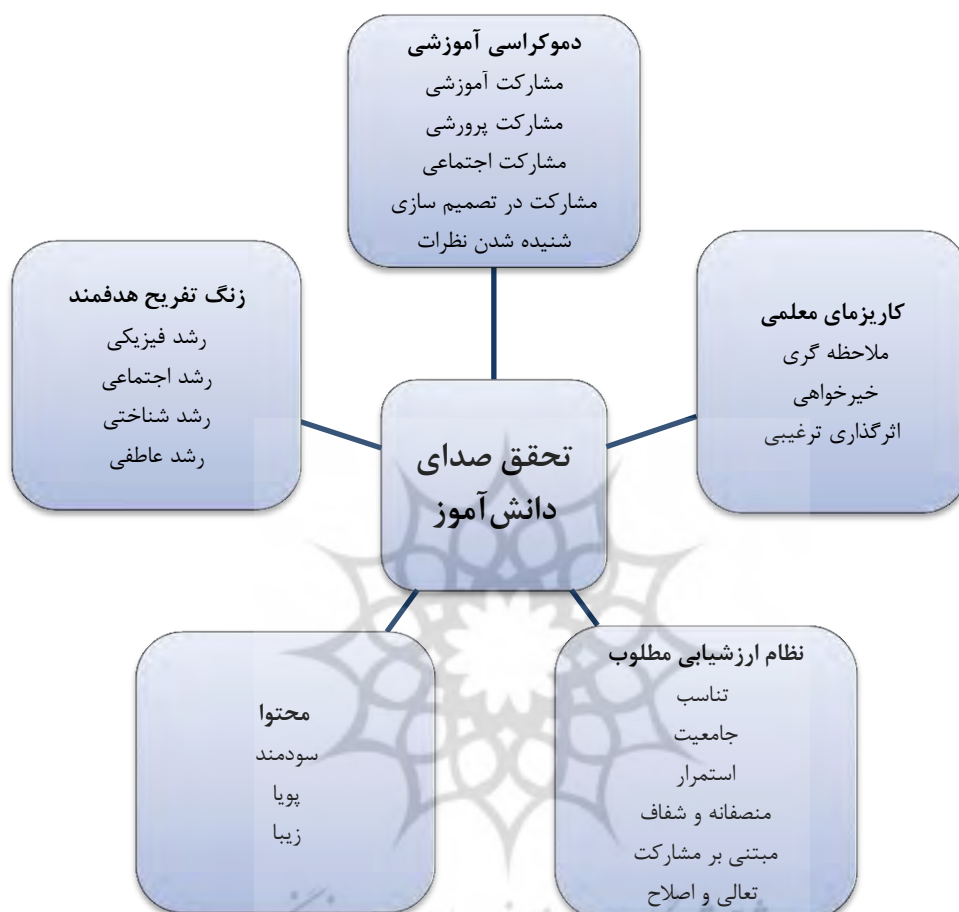
<p>فرمهینی فراهانی (۱۳۹۹)</p> <p>حسینی و برارپور (۱۳۹۶)</p> <p>نیازپور و رضایی- حومدین (۱۳۹۶)، شادنوش (۱۳۹۲)</p> <p>فرمهینی فراهانی (۱۳۸۹)</p>	<p>تأثیر مثبت زنگ تفریح در فرایند یادآوری بهتر مطالب به دلیل ایجاد فاصله زمانی بین یادگیری؛ نقش زنگ تفریح در جلوگیری از تداخل فعالیت- های شناختی؛ رشد ذهنی کودکان از طریق تعامل با دنیای خارج و تحریک‌های حسی و عملی؛ ایجاد زمینه تحول و رشد شناختی از طریق بازی؛ نقش تفریح و سرگرمی در یاری به رشد شناختی کودکان؛ کمک شایان تفریح در بهبود و ارتقای رشد فکری دانش‌آموزان؛ افزایش قدرت یادگیری و نگاهداری ذهنی بیشتر از طریق توجه به زنگ تفریح به‌عنوان پاسخی به نیاز طبیعی در دانش‌آموزان؛ افزایش کارایی شناختی و جلوگیری از تداخل فعالیت‌های شناختی و یادآوری بهتر مطالب</p>	<p>رشد شناختی</p>	
<p>فرمهینی فراهانی (۱۳۹۹)</p> <p>حسینی و برارپور (۱۳۹۶)</p> <p>نیازپور و رضایی حومدین (۱۳۹۶)، شادنوش (۱۳۹۲)</p> <p>فرمهینی فراهانی (۱۳۸۹)</p>	<p>کمک به رشد عاطفی دانش‌آموزان؛ فرصت بازی عادلانه و پرورش خصایل انسان‌دوستانه؛ نقش مؤثر تفریح و سرگرمی در فرایند رشد روحی کودک؛ مبادلهٔ محبت و کسب احساس ارزشمندی؛ راهی برای رهایی از تنش‌ها؛ ضرورت توجه به نیاز کودک در مورد تفریح و اثرش در درمان مشکلات عاطفی و روانی؛ بهره‌مندی شایسته از اوقات فراغت زنگ تفریح جهت ایجاد نشاط و سرزندگی به‌عنوان شاخصه بهداشت روانی کودکان؛ ایجاد روحیه شاد در دانش‌آموز در زمان تنفس و استراحت</p>	<p>رشد عاطفی</p>	

گام ششم: کنترل کیفی

در پژوهش حاضر ضمن این‌که سعی شد از منابع و پایگاه‌های علمی معتبر جهت گزینش مقاله‌های مناسب و مرتبط با موضوع استفاده شود و منابع نامناسب و نامرتب با شاخص‌های مختلف مذکور در گام دوم از چرخه مطالعه خارج شدند. برای کنترل کیفیت مفاهیم استخراج‌شده نیز از مقایسه نظر پژوهشگر با دو خبره استفاده شد. به این صورت که از پاسخگویان خواسته شد تا بدون اطلاع از کدگذاری محقق، نسبت به کدگذاری و دسته‌بندی مفاهیم اقدام نمایند. زمانی که دو رتبه‌دهنده، پاسخ را رتبه‌بندی کنند برای ارزیابی میزان توافق بین این دو از شاخص کاپا استفاده می‌شود. شاخص کاپا بین صفر تا یک است و هر چقدر مقدار سنج به عدد یک نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده توافق بالاتر بین رتبه‌دهندگان است. در این پژوهش مقدار شاخص با استفاده از نرم‌افزار SPSS²⁶ در سطح معناداری ۰/۰۰۲ عدد ۰/۶۴ محاسبه شد که نشان‌دهنده برقراری توافق، پایایی مناسب استخراج کدها و تأیید کیفیت مفاهیم استخراجی است.

گام هفتم: ارائه یافته‌ها

بر مبنای بررسی نظام‌مند ۱۱۵ مقاله داخلی و خارجی و سپس، بررسی ۲۸ منبع منتخب نهایی، ۱۷۰ کد استخراج شد و در قالب ۲۱ مفهوم و ۵ مقوله شناسایی و دسته‌بندی شد. بر اساس یافته‌های حاصل، دموکراسی آموزشی (شامل مشارکت آموزشی، مشارکت پرورشی، مشارکت اجتماعی، مشارکت در تصمیم‌سازی و شنیده‌شدن نظرات دانش‌آموزان)، کاریمای معلمی (شامل ملاحظه‌گری معلم، خیرخواهی معلم و اثرگذاری ترغیبی معلم)، نظام ارزشیابی مطلوب (شامل تناسب ارزشیابی، جامعیت ارزشیابی، استمرار ارزشیابی، ارزشیابی منصفانه و شفاف، ارزشیابی برای تعالی و اصلاح)، محتوا (شامل سودمندی محتوا، پویایی محتوا و زیبایی محتوا) و زنگ تفریح هدفمند (شامل رشد فیزیکی، رشد اجتماعی، رشد شناختی و رشد عاطفی) از مهم‌ترین عوامل مؤثر در تحقق صدای دانش‌آموز هستند. نتایج حاصل از فراترکیب با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار بر صدای دانش‌آموز در قالب شکل ۳ ارائه شده است.

شکل ۳. الگوی عوامل مؤثر بر تحقق صدای دانش آموز

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی و یافتن عوامل تأثیرگذار بر تحقق صدای دانش آموز در دوره ابتدایی بود. با مرور ادبیات موضوع مشخص شد که پژوهش‌های پیشین در تعیین ابعاد و شاخص‌های تحقق صدای دانش آموز به اجماع نرسیده‌اند و هرکدام از مقالات به تعدادی از ابعاد مرتبط به صورت جداگانه اشاره داشته‌اند. در راستای هدف مذکور با استفاده از رویکرد فراترکیب که

روشی مناسب برای به دست آوردن ترکیب جامعی از یک موضوع بر پایه منابع داخلی و خارجی است، سعی شد عوامل مؤثر بر تحقق صدای دانش‌آموز از بطن ادبیات پیشین استخراج و الگویی در این رابطه طراحی و ارائه شود. جهت ارائه الگوی جامع، یافته‌ها و ابعاد ذکر شده در پژوهش‌های قبلی، در تدوین الگوی نهایی پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفت. با بررسی ۱۱۵ مقاله یافت شده و ۲۸ مقاله منتخب نهایی طی سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۰۰ اشباع نظری حاصل شد. به منظور دسته‌بندی پیشایندهای تحقق صدای دانش‌آموز در دوره ابتدایی از پنج مقوله جامع استفاده شد که شامل دموکراسی آموزشی، کاریزمای معلمی، نظام ارزشیابی مطلوب، محتوا و زنگ تفریح هدفمند است. دموکراسی آموزشی با تمرکز بر پیشایندهای مرتبط با مشارکت‌دهی دانش‌آموزان همچون مشارکت آموزشی، مشارکت پرورشی، مشارکت اجتماعی، مشارکت در تصمیم‌سازی و همچنین، ایجاد زمینه‌های شنیده شدن نظرات دانش‌آموزان در امور و موضوعات مدرسه‌ای مؤثر بر خودشان از طریق افزایش رفتار دموکراتیک مدرسه دسته‌بندی شد. کاریزمای معلمی با مدنظر قرار دادن ملاحظه‌گری معلم، خیرخواهی معلم و اثرگذاری ترغیبی معلم به بررسی عوامل مؤثر بر تحقق صدای دانش‌آموز در این رابطه می‌پردازد. نظام ارزشیابی مطلوب با تکیه بر مواردی چون تناسب، جامعیت، استمرار ارزشیابی و همچنین ارزشیابی منصفانه و شفاف، ارزشیابی مبتنی بر مشارکت و استفاده از ارزشیابی برای تعالی و اصلاح به بررسی عوامل پیشایندهی در راستای تحقق صدای دانش‌آموز می‌پردازد. محتوا با مدنظر قرار دادن سودمندی، پویایی و زیبایی مشخص می‌شود. زنگ تفریح هدفمند نیز با تمرکز بر پیشایندهای مرتبط با رشد دانش‌آموزان همچون رشد فیزیکی، رشد اجتماعی، رشد شناختی و رشد عاطفی دسته‌بندی شد. طبق یافته‌های پژوهش حاضر یکی از مؤلفه‌های اثرگذار در تحقق صدای دانش‌آموز، دموکراسی آموزشی است. مدارس دموکراتیک بحث حقوق اعضای مدرسه را در مورد مشارکت در فرایندهای مدرسه گسترش می‌دهند (لژ، ۲۰۰۵)؛ که در این رابطه مشارکت‌دهی دانش‌آموزان ابتدایی دارای اهمیت بالایی است. امروزه ضرورت و نقش دوره آموزش و پرورش ابتدایی در توسعه مهارت‌ها و قابلیت‌های کودکان را عامل و اساس هرگونه تحول آغازین در عرصه رشد و

توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی می‌دانند (مشایخی و همکاران، ۱۳۹۸). این بخش از یافته‌ها با پژوهش‌های محمدی و همکاران (۱۴۰۰)، مایز و همکاران (۲۰۱۹)، رابرتسون (۲۰۱۵)، قلتاش و همکاران (۱۳۹۳)، رابینسون و تیلور (۲۰۰۷)، لژ (۲۰۰۵) همسو است. محمدی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود نشان دادند دوره ابتدایی به لحاظ رشد و شکوفایی شخصیت و مهارت‌های کودکان و نوجوانان از حساس‌ترین مراحل آموزشی در نظام آموزش و پرورش است؛ بنابراین دموکراسی و مشارکت این دانش‌آموزان باید به‌عنوان بخشی از موقعیت یادگیری در نظر گرفته شود و دیدگاه‌ها، نظرات و خواسته‌های دانش‌آموزان به همراه نیازها و تجربیات آن‌ها باید مبنای برنامه‌ریزی کل فعالیت‌های مدرسه باشد (لژ، ۲۰۰۵). ایمان به عقل و خرد دانش‌آموزان و صلاحیت ایشان برای بحث و اظهارنظر و حق و مسئولیت شاگردان در اخذ تصمیماتی که مستقیم و غیرمستقیم در وضع آن‌ها مؤثر است، جزو مهم‌ترین مؤلفه‌های دموکراسی آموزشی از نظر دیویی است (قلتاش و همکاران، ۱۳۹۳). دیویی به نیاز دانش‌آموزان برای ابراز افکار و عقاید خود، ارج می‌نهد. به نظر او دانش‌آموز، پژوهنده و خلاق است، پس باید فرصت‌هایی را در اختیار شاگردان قرار داد تا آن‌ها بتوانند افکار و عقاید و هنرمندی خود را آزادانه و آشکارا به دیگران عرضه کنند (ماهرزاده و عباسی، ۱۳۹۱)؛ تحقق صدای دانش‌آموز به دنبال گوش دادن و پاسخگویی به آن‌ها به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی، هدفش بهبود نتایج آموزشی و ایجاد محیط یادگیری جذاب، معنی‌دار و پرمحتواست (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰). برای این‌که یادگیرندگان درگیر خلاقیت شوند و به‌منظور حرکت به سمت استقلال، به تجربه‌های بیشتری با قدرت انتخاب نیاز دارند (یاسمی و همکاران، ۱۳۹۹). پژوهش‌های شیخ‌الاسلامی و کریمیان‌پور (۱۳۹۷)، حسینی و برارپور (۱۳۹۶)، داودی (۱۳۹۱)، کریمی (۱۳۹۱)، استفانو و همکاران^۱ (۲۰۰۴) نیز همگی به‌نوعی بر مشارکت فعال از سوی دانش‌آموزان در ابعاد مختلف تأکید دارند.

از دیگر عوامل شناسایی شده، کاریزمای معلمی است. در معنای امروزی کاریزما، بیشتر بر جنبه‌های ارتباطی، تأثیرگذاری مثبت، ایجاد انگیزه، نوع دوستی، جذب دیگران و حساسیت نسبت به نیازهای افراد تأکید می‌شود (مظفری‌پور، ۱۳۹۵). یک معلم به‌ویژه در دوره ابتدایی با داشتن ملاحظه‌گری (توجه به تک‌تک دانش‌آموزان و گوش کردن به حرف‌های آنان با تمام وجود، توجه به مشکلات و نیازهای هر دانش‌آموز، درک درست از دانش‌آموزان)، خیرخواهی (دلسوزی، همدردی، رفتار دوستانه و دوست داشتن دانش‌آموزان) و اثرگذاری ترغیبی (نقش مؤثر در افزایش انگیزه و هیجان، توانایی فوق‌العاده برای تشویق، ترغیب و تحت تأثیر قرار دادن فراگیران، ایجاد فضای تعاملی و بحث و گفت‌وگو با ترغیب و تشویق شاگردان به اظهارنظر) می‌تواند نقش مؤثری در تحقق صدای دانش‌آموزان ایفا کند. قارداکو (۲۰۱۹)، مظفری‌پور (۱۳۹۵)، وو و همکاران (۲۰۱۵)، لین و هوانگ (۲۰۱۴)، لی و همکاران^۱ (۲۰۱۴) هرکدام به‌طور جداگانه اشاراتی به کدهای مرتبط با این بخش داشته‌اند. به اعتقاد لین و هوانگ (۲۰۱۴) یک معلم کاریزماتیک با ویژگی‌های شخصیتی مثبتی مانند دوستی، نزدیک شدن، صبر، اشتیاق می‌تواند بر احساسات دانش‌آموزان تأثیر مثبت بگذارد. همچنین کاریزمای معلمی به‌عنوان یک عامل کشتی و درونی، انگیزه مهم و مؤثری در رفتار یادگیرندگان است (وو و همکاران، ۲۰۱۵). مظفری‌پور (۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود نشان داد داشتن مهارت‌های ارتباطی و توانایی گوش دادن از جمله ویژگی‌های معلمان اثربخش است. این معلمان شنوندگان خوبی بوده و به آنچه دانش‌آموزان می‌گویند به‌خوبی گوش می‌دهند. همچنین معلمان اثربخش ضمن شناخت داشتن به شاگردان و احترام به آن‌ها، حالت شوخ‌طبعی دارند و در لطیفه‌گویی و طنزپردازی از مهارت برخوردارند؛ لذا دانش‌آموزان، آن‌ها را به‌عنوان رهبران برانگیزاننده می‌شناسند. این ویژگی‌های شخصیتی معلم به لحاظ حساس بودن دوره ابتدایی اثر بیشتری خواهد داشت و مورد تأکید است.

1. Lee et al.

در بحث نظام ارزشیابی مطلوب به‌عنوان یکی دیگر از عوامل اثرگذار در تحقق صدای دانش‌آموز، کدهای پرتکرار پژوهش شامل تناسب ارزشیابی، جامعیت، استمرار، ارزشیابی منصفانه و شفاف، ارزشیابی مبتنی بر مشارکت، ارزشیابی برای تعالی و اصلاح بود که به‌طور جداگانه در مطالعات ادیب‌منش (۱۳۹۸)، احمدپوری و شیخ‌زاده‌تکابی (۱۳۹۶)، رشیدی (۱۳۹۶)، فروتن و همکاران (۱۳۹۵)، فتحی‌آذر و همکاران (۱۳۹۱) نیز بر آن‌ها تأکید شده است. مدنظر داشتن موارد مذکور به‌ویژه در دوره ابتدایی به دلیل تأکید این مقطع بر ارزشیابی توصیفی، حائز اهمیت است و در آن معلم با مشارکت فعال دانش‌آموز با استفاده از ابزارهای مختلف به گردآوری اطلاعات درزمینه تلاش‌ها، پیشرفت‌ها و موفقیت‌های دانش‌آموزان در راستای حل مشکلات و بهبود یادگیری می‌پردازند و عدم توجه به نیازهای دانش‌آموزان و درنظر نگرفتن توانایی‌های آنان برای ارزشیابی می‌تواند باعث بروز ادراک ناقص و دلسردی آن‌ها شود (رشیدی میبیدی، ۱۳۹۶). استفاده صحیح و متناسب از رویکردهای سنجش ضمن این که می‌تواند به افزایش انگیزه در دانش‌آموز بینجامد (ادیب‌منش، ۱۳۹۸) یکی از خواسته‌های آنان است که توجه به این امر در راستای تحقق صدای دانش‌آموز دور از فایده نخواهد بود؛ بنابراین انجام سنجش با روش‌های متناسب و سازگار با روحیه و شرایط دانش‌آموزان، رعایت اطمینان از عدالت در ارزیابی و تضمین امنیت در نتایج گزارش ارزیابی از دانش‌آموزان، سنجیده شدن هرکسی با شرایط خودش و عدم مقایسه دانش‌آموز با دیگران، استفاده از ارزشیابی نه برای مؤاخذه و کنترل بلکه برای تعالی و اصلاح مواردی هستند که باید از سوی عاملان مدرسه موردتوجه قرار گیرد.

از دیگر عوامل شناسایی شده، محتوا است. در راستای تحقق صدای دانش‌آموز باید دید کتب درسی به‌عنوان رکن اساسی آموزش (برزگر، ۱۴۰۰) و محتوای ارائه‌شده در آن تا چه میزان مؤلفه‌هایی نظیر سودمندی، پویایی و زیبایی را در خود دارد؛ به‌عبارت‌دیگر، آیا محتوای مذکور در زندگی دانش‌آموزان کاربردی بوده و متناسب با علائق و نیازهای اجتماعی، شناختی و حسی گوناگون دانش‌آموزان است. باید تعیین شود که در کتاب درسی تا چه میزان به سطح پویایی متن جهت فراهم‌آوری زمینه درگیری فعال و مطلوب و یادگیری فعال فراگیران توجه شده است

(برزگر، ۱۴۰۰). کدها و موارد مطرح در مقوله محتوا در مطالعات برزگر (۱۴۰۰)، طهماسب‌زاده شیخ‌لار و همکاران (۱۴۰۰)، یاسمی و همکاران (۱۳۹۹)، عیاری و همکاران (۱۳۹۹)، موسوی صالحی و اورک (۱۳۹۹) نیز به صورت جداگانه مورد اشاره بوده است. یاسمی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود اشاره کرده‌اند با توجه به این که صاحب‌نظران بر فعالیت‌های عینی و مبتنی بر تجربه در دوره ابتدایی تأکید دارد؛ بنابراین مواد و فعالیت‌های طراحی شده این دوره باید به گونه‌ای باشند که به صورت مستمر باعث فعالیت و درگیری یادگیرندگان شود.

طبق یافته‌های پژوهش حاضر یکی دیگر از مؤلفه‌های اثرگذار در تحقق صدای دانش‌آموز، زنگ تفریح هدفمند است. فرمینی فراهانی (۱۳۹۹) در پژوهش خود نشان داد که مسئله زنگ تفریح هم از نظر دانش‌آموزان و هم معلمان دارای اهمیت بسیار و نیازمند ایجاد تغییر و تحول است دانش‌آموزان خواستار توجه بیشتر به این مقوله هستند و نحوه نگرش مسئولین مدرسه به زنگ تفریح و اثرات آن، سبب ایجاد نارضایتی‌های بسیاری در دانش‌آموزان می‌گردد به نحوی که آنان همیشه از زمان ناکافی زنگ تفریح برای تغذیه، بازی و استراحت گلایه دارند. توجه به این امر به‌ویژه در مدارس ابتدایی به دلیل نیاز مبرم این گروه سنی به تفریح، استراحت یا فعالیت‌های مختلف، اهمیت دارد بنابراین نیاز است شرایط خاصی را با سیستمی منسجم و علمی در نظر گرفت تا کاهش کمیت با افزایش کیفیت جبران شود. رایان (۱۹۹۹) از زنگ تفریح به‌عنوان زمان آموزش پنهان یاد کرده و نقش آن را به مراتب قوی‌تر از آموزش رسمی و عامدانه مدرسه تلقی می‌کند (نقل از فرمینی فراهانی، ۱۳۹۹). زنگ تفریح، جزئی از زندگی و برنامه روزمره هر مدرسه و بر اساس نظر دانش‌آموزان بهترین زمان مدرسه است که در این مدت دانش‌آموزان به انجام کارهای شخصی و فعالیت‌های خواسته شده می‌پردازند؛ از این رو گوش سپردن به سخنان دانش‌آموزان و نیاز و خواسته آنان در این زمینه و با دقت و توجه پاسخ دادن به آن، یکی از راهکارهای مدیریت زنگ تفریح و کیفیت‌بخشی به آن است (شادنوش، ۱۳۹۲) تا به این طریق فرصت تحرک فیزیکی برای دانش‌آموزان، کمک به تقویت مهارت‌های اجتماعی، یادآوری بهتر مطالب و جلوگیری از تداخل فعالیت‌های شناختی با ایجاد فاصله زمانی بین یادگیری و ایجاد

نشاط و سرزندگی و کمک به رشد عاطفی دانش‌آموزان بهتر تأمین شود. نقش رشد‌دهنده زنگ تفریح شناختی، اجتماعی و عاطفی در پژوهش فرمینی فراهانی (۱۳۹۹) و فرمینی فراهانی (۱۳۸۹) نیز مورد تأکید بوده و همچنین این بخش از یافته‌ها با مطالعات نیازپور و رضایی حومدین (۱۳۹۶) و شادنوش (۱۳۹۲) که تأثیر مستقیم و معنادار زنگ تفریح را بر وضعیت دانش‌آموزان نشان دادند و حق بر تفریح و سرگرمی ناظر بر دوران کودکی فرد را در آینده وی تأثیرگذار می‌دانند نیز هماهنگ است.

کدهای مرتبط با پنج مقوله جامع پژوهش در نتایج مطالعات انجام‌شده مذکور در بازه زمانی ۲۰۲۱-۲۰۲۰ به‌طور مستقیم و غیرمستقیم عنوان‌شده‌اند و پژوهشگران مختلفی بر لزوم توجه به آن‌ها تأکید نموده‌اند که به نمونه‌هایی از مطالعات همسو و همخوان در این رابطه اشاره شد؛ بنابراین نتایج پژوهش حاضر و الگوی ارائه‌شده در این پژوهش می‌تواند نقشه راه مناسب و کمک شایانی در راستای ایجاد بستر مناسب برای ارج نهادن به صدای دانش‌آموز باشد. عملیاتی نمودن مقوله‌های مثبت و اثربخش با عنایت به نشانگرهای حاصل از پژوهش، زمینه قوی‌تری برای تحقق صدای دانش‌آموز در راستای بهبود مدرسه فراهم خواهد نمود. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود در سازوکارهای آموزش و پرورش شرایط لازم برای شکستن سکوت دانش‌آموزان، اهمیت‌دادن به نظراتشان با توجه به سن و توانایی آن‌ها و ایجاد فرصت مداخله سازنده و مشارکت‌دهی دانش‌آموزان در امور مختلف مؤثر بر زندگی‌شان فراهم شود. اهتمام به ایجاد تغییراتی در راستای هدفمندسازی زنگ تفریح دانش‌آموزان، بهینه‌سازی نظام ارزشیابی و محتوای ارائه‌شده به آن‌ها هماهنگ با نیازها، ضرورت‌ها و اهداف آموزشی پیشنهاد دیگر نویسندگان این پژوهش است. درنهایت، بهره‌گیری از رویکرد کمی جهت ارزیابی اعتبار یافته‌های مدل، توسط پژوهشگران آتی دور از فایده نخواهد بود. همچنین، لحاظ کردن و انجام پژوهش‌هایی در خصوص پسایندها و پیامدهای تحقق صدای دانش‌آموز در پژوهش‌های آتی ممکن است در مسیر تکمیل الگوی تدوین‌شده پژوهش حاضر مفید و آموزنده باشد.

منابع

- آتشک، محمد؛ توفان، مهوش؛ احمدی، امینه (۱۳۹۱). تحلیل کمی محتوای کتاب‌های فارسی از منظر اهداف اخلاقی مصوب دوره ابتدایی. *اخلاق در علوم رفتاری*، ۷(۴)، ۷۴-۸۴.
- احمدپوری، یونس؛ شیخ‌زاده تکابی، رعنا (۱۳۹۶). مقایسه و نقد سنجش و ارزشیابی کمی و کیفی. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، ۳(۳)، ۵۹-۷۳.
- ادیب‌منش، افشین (۱۳۹۸). پدیدارشناسی تجارب معلمان ابتدایی از اجرای کامل طرح ارزشیابی کیفی - توصیفی. *پژوهش‌های تربیتی*، ۳۸، ۶۰-۸۵.
- اکبری، حمید (۱۳۹۱). بررسی میزان مشارکت دانش‌آموزان در امور مدارس شهر بیرم از دیدگاه معلمان در سال تحصیلی ۱۳۹۱. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت*.
- امیری، آذرمیدخت (۱۳۹۰). نقش شورای دانش‌آموزی در توسعه صلاحیت‌های سیاسی و اجتماعی دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهر مرودشت. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت*.
- برزگر، زینب (۱۴۰۰). تحلیل میزان پویایی محتوای کتاب علوم تجربی پایه ششم ابتدایی بر اساس تکنیک ویلیام رومی. *اولین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، ۲۵ شهریور، بندرعباس، ایران*.
- البرزی، محبوبه (۱۳۹۰). رابطه سبک‌های ارتباطی معلمان با خلاقیت شناختی دانش‌آموزان بر اساس باورهای شناختی و انگیزشی آنان. *روانشناسی معاصر*، ۵(۲)، ۳۳-۴۶.
- بلاغت، سید رضا؛ نقیب‌زاده، میرعبدالحسین؛ قائدی، یحیی؛ محمودنیا، علیرضا (۱۳۹۲). بررسی چالش‌ها و فرصت‌های ترویج دموکراسی در مدارس دوره ابتدایی استان فارس. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۲۰(۲)، ۱۰۹-۱۲۸.
- تخش، ریاض (۱۳۹۷). ارزیابی نقش شورای دانش‌آموزی در مشارکت دانش‌آموزان در امور مدارس. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه سیستان و بلوچستان*.
- جاویدی کلاته جعفرآبادی، طاهره؛ عبدلی، افسانه (۱۳۹۶). زیبایی‌شناسی و هنر از دیدگاه ماکسین گرین و اشارات تربیتی آن. *رویکردهای نوین آموزشی*، ۱۲(۲)، ۲۱-۴۵.

- حسینی، رفیق (۱۳۹۳). تجربه‌های معلمان مدارس ابتدایی از اجرای طرح ارزشیابی توصیفی. *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۴ (۷)، ۳۳-۶۰.
- حسینی، افضل‌السادات؛ برارپور، گلرخ (۱۳۹۶). *مدرسه خلاق، مدرسه زندگی*. تهران: انتشارات مدرسه.
- داودی، رسول (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد و موانع فراروی شورای دانش‌آموزی جهت مشارکت‌دهی دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدارس. *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۳ (۴)، ۱۴۷-۱۶۱.
- داودی، رسول؛ شکرالهی، محبوبه (۱۳۹۱). مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدارس رهیافتی جهت نیل به اهداف مدیریت مدرسه محور. *تعلیم و تربیت*، ۱۰۹، ۱۰۷-۱۲۶.
- ذوعلم، علی (۱۳۸۸). *مدرسه زندگی از شعار تا نظریه. مدارس کارآمد*، ۶، ۲۱-۲۵.
- رشیدی میبدی، مهدی (۱۳۹۶). رابطه بین ادراک معلم از ارزشیابی، ادراک دانش‌آموزان از ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی در درس علوم در دوره ابتدایی شهرستان میبد. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش و پرورش ابتدایی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه شیراز*.
- سبکتکین‌ریزی، مریم (۱۳۹۷). ارزیابی کاربزمای اساتید و نقش آن در برنامه درسی تجربه شده دانشجویان در دانشگاه فرهنگیان. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه کاشان*.
- سمیعی زفرقندی، مرتضی (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی شوراهای مدارس و ارائه راهکارهای مناسب برای تقویت نقش آن‌ها. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۲۸، ۵۱-۷۰.
- شادنوش، زهره (۱۳۹۲). بررسی وضعیت زنگ‌تفریح دانش‌آموزان در مدارس کم توان ذهنی و ارائه الگوی مناسب. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی*.
- شیخ عباسی فیروزکلا، بهناز؛ ساداتی، سیدیوسف (۱۳۹۷). تحلیل محتوای کتاب‌های علوم دوره اول متوسطه تحصیلی از لحاظ توجه به معضلات زیست محیطی. *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۳ (۲۹)، ۲۴-۳۹.

شیخ‌الاسلامی، علی؛ کریمیان‌پور، غفار (۱۳۹۷). پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و جو روانی-اجتماعی کلاس، راهبردهای شناختی در یادگیری، ۶(۱۰)، ۹۵-۱۱۱.

طهماسب‌زاده شیخ‌لار، داود؛ صاحبی علمداری، آزاده؛ دیبایی صابر، محسن (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به لحاظ میزان توجه به ابعاد زیبایی‌شناسی با تأکید بر زیبایی‌های قرآنی. مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۶(۲)، ۵۵-۸۶.

عربی جوتقانی، احمد؛ سلطانی، اصغر؛ اسمی، کرامت (۱۳۹۶). تبیین ویژگی‌های ارزشیابی مطلوب برنامه درسی زبان‌آموزی در دوره ابتدایی. مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۷(۱۷)، ۱۰۹-۱۳۱.

عزیززاده مقدم، فاطمه؛ افشارراد، زهرا؛ رجبی، ساره (۱۳۹۴). تحلیل محتوای مهارت‌های ارتباطی در کتب تعلیمات اجتماعی چهارم، پنجم و ششم ابتدایی بخش مدنی. اولین همایش ملی سوادآموزی و ارتقای سلامت، ۱۴ آبان، مشهد، ایران.

عیاری، مریم؛ تجری، طیبه؛ بیانی، مرضیه (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتب ریاضی از منظر زیبایی‌شناسی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران. دومین همایش ملی آموزش ریاضی ابتدایی، ۱۴ مرداد، گرگان، ایران.

غلامعلی لواسانی، مسعود؛ مهدی‌پور مارالانی، فرناز (۱۳۹۴). دل‌بستگی به معلم و درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان دختر و پسر. پژوهش‌های کاربردی روانشناختی، ۶(۲)، ۱۱۹-۱۳۲.

فتحی‌آذر، اسکندر؛ حاتمی، جواد؛ رزی، جمال (۱۳۹۱). تأثیر ارزشیابی توصیفی بر پیشرفت تحصیلی و نگرش نسبت به مدرسه در دانش‌آموزان دوره ابتدایی. مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱(۲)، ۳۱-۵۱.

فرح‌اللهی، مهران؛ حقیقی، فهیمه‌السادات (۱۳۸۶). نقش ارزشیابی مستمر در تعمیق یادگیری دانش‌آموزان پایه دوم مقطع ابتدایی شهر تهران. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۹۲، ۷۹-۱۱۶.

فرح‌بخش، سعید؛ قبادیان، مسلم؛ رسولی، سمانه (۱۳۹۹). تأثیر رهبری توزیعی مدیران مدارس بر التزام شغلی و خودکارآمدی معلمان با میانجی‌گری عزت نفس سازمانی. مدیریت مدرسه، ۸(۴)، ۴۰۴-۴۲۵.

فرمهبینی فراهانی، شیرین (۱۳۸۹). بررسی راهکارهای بهبود مدیریت زنگ تفریح در مقطع تحصیلی راهنمایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه جامع پیام‌نور مرکز تهران.

فرمهبینی فراهانی، شیرین (۱۳۹۹). بررسی راهکارهای بهبود مدیریت زنگ تفریح در مقطع تحصیلی راهنمایی. پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و علوم انسانی، ۱(۱)، ۴۳-۵۸.

فروتن، خلیل؛ ملک‌پور، حبیب؛ فروتن، حنظله؛ موسی‌خان، مهدی؛ نوروزی، صغری (۱۳۹۵). بررسی دیدگاه والدین دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی شهر لامرد در مورد تأثیر ارزشیابی توصیفی. سومین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی، ۱۹ تیر. برلین.

قلتاش، عباس؛ طاهری، عبدالمحمد؛ مراحل، فاطمه (۱۳۹۳). دموکراسی آموزشی در مدارس و تأثیر آن بر رشد مهارت تفکر انتقادی و اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول. شناخت اجتماعی، ۳(۲)، ۹۵-۱۰۸.

کریمی، عبدالعظیم (۱۳۹۱). همانندی‌های مدرسه زندگی با زندگی مدرسه‌ای. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۱۱۱، ۱۰۵-۱۳۲.

کمالی، فاطمه؛ ستارزاده، بهار؛ رستگاری، نرجس (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب علوم پایه ششم ابتدایی براساس تکنیک ویلیام رومی. ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیتی در جهان اسلام.

گلیجانی، مهرداد؛ علی‌خانی، رضیه؛ مران‌جوری، مهدی؛ فلاح، رضا (۱۴۰۰). طراحی مدل فراترکیب عوامل مؤثر بر توسعه حسابداری در ایران. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابداری، ۱۳(۵۰)، ۲۲۷-۲۰۷.

ماهرزاده، طیبه؛ عباسی، منصوره (۱۳۹۱). مدرسه زندگی، ماهیت و چگونگی تحقق آن. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۸(۱)، ۱۴۷-۱۷۰.

محمدی باغملایی، حیدر؛ یوسفی، فریده (۱۳۹۷). رابطه ساختاری تعامل معلم-دانش‌آموز، درگیری تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه. مطالعات آموزش و یادگیری، ۱۰(۲)، ۷۵-۹۹.

- محمدی، طاهره؛ زاهد بابلان، عادل؛ خالق‌خواه علی؛ معینی‌کیا، مهدی (۱۴۰۰). طراحی و اعتباریابی مدل تحقق صدای دانش‌آموز بر اساس ادراک مدیران (با رویکرد آمیخته). پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۵(۵۳)، ۵-۲۲.
- مددلو، قهرمان؛ سعادت‌مند، زهره؛ یارمحمدیان، محمدحسین (۱۳۹۷). مؤلفه‌های مشارکت والدین در برنامه‌های درسی دوره ابتدایی با تأکید بر عنصر ارزشیابی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۲(۴)، ۸۱-۱۰۰.
- مشایخی، زهره؛ نادى، محمدعلی؛ کریمی، فریبا (۱۳۹۸). ارائه الگوی رهبری مدارس موفق در دوره ابتدایی مبتنی بر نظریه زمینه‌ای. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۱(۴)، ۱۸۱-۲۱۰.
- مظفری‌پور، روح‌اله (۱۳۹۵). تبیین ویژگی‌های معلم کارزماتیک به عنوان الگویی از معلم اثربخش. نوآوری‌های آموزشی، ۱۵(۵۸)، ۱۳۵-۱۵۰.
- موسوی صالحی، پریسا؛ اورک، جهانپخش. (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه سوم ابتدایی بر اساس ملاک سودمندی محتوا. کنفرانس بین‌المللی حقوق، روان‌شناسی، علوم تربیتی و رفتاری. ۳۰ شهریور، کرج، ایران.
- مهدیان‌امریایی، اکرم؛ کونانی، کبری (۱۳۹۲). بررسی رابطه ارزشیابی توصیفی با یادگیری خودتنظیمی در بین دانش‌آموزان دختر و پسر پایه پنجم ابتدایی شهر کوهدشت در سال تحصیلی ۹۰-۹۱. کنفرانس بین‌المللی مدیریت، چالش‌ها و راهکارها، ۵ دی، شیراز، ایران.
- نویدی، احد؛ قاسمی، فاطمه (۱۳۹۲). تأثیر ارزشیابی کمی و کیفی بر اضطراب دانش‌آموزان چهارم ابتدایی. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۱۲۰، ۱۰۵-۱۲۲.
- نیازپور، امیرحسین؛ رضایی حومدین، ساره (۱۳۹۶). بررسی حق کودک بر تفریح و سرگرمی. مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۳(۱)، ۷۵-۸۸.
- همتی علمدارلو، قربان؛ شاهین، مریم (۱۳۹۶). طرح همگانی یادگیری برای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه. تعلیم و تربیت استثنایی، ۱۷(۱)، ۵۲-۵۷.
- یاسمی، صدیقه؛ حسینی‌خواه، علی؛ کیان، مرجان؛ گرامی‌پور، مسعود؛ حسینی، افضل‌السادات (۱۳۹۹). طراحی الگوی مدرسه خلاق برای دوره ابتدایی و اعتباربخشی آن از دیدگاه متخصصان. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۱۰(۲)، ۱۷۱-۲۰۸.

- Aksit, F., Niemi, H., & Nevgi, A. (2016). Why is active learning so difficult to implement: The Turkish case. *Australian Journal of Teacher Education*, 41(4), 94- 109. DOI:10.14221/ajte.2016v41n4.6
- Bolkan, S., & Goodboy, A. (2011). Leadership in the college classroom: the use of charismatic leadership as a deterrent to student resistance strategy. *Journal of Classroom Interaction*, 46(2), 4-10. <http://www.jstor.org/stable/23870382>
- Cadima, J., Doumen, S., Verschuere, K., & Buyse, E. (2015). Child engagement in the transition to school: Contributions of self-regulation teacher-child relationships and classroom climate. *Early Childhood Research Quarterly*, 32, 1-54. DOI:10.1016/j.ecresq.2015.01.008
- Ferguson, D. L., Hanreddy, A., & Draxton, S. (2011). Giving students voice as a strategy for improving teacher practice. *London Review of Education Journal*, 9(1), 55-70. DOI: 10.1080/14748460.2011.550435
- Jacobs, R. (2009). Measuring aesthetic development: A national dialogue. *Journal of Artistic and Creative Education*, 3(1), 75-96. DOI:10.5539/hes.v2n4p114
- Lee, D. C., Lu, J. J., Mao, K. M., Ling, S. H., Yeh, M. C., & Hsieh, C. L. (2014). Does teachers' charisma can really induce students learning interest? *Social and Behavioral Sciences*, 116, 1143-1148. DOI:10.1016/j.sbspro.2014.01.359
- Lin, S., & Huang, Y. (2014). Examining Teaching Charisma and its Relation to Student Engagement. *Cross-Cultural Communication*, 10(6), 1-8. DOI:10.1177/1469787416637481
- Lipnevich, A. A., & Smith, J. K (2009). I really need feedback to learn: Students perspectives on the effectiveness of the differential feedback messages. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(4), 347-367. DOI:10.1007/s11092-009-9082-2
- Lodge, C. (2005). From Hearing Voices to Engaging in Dialogue: Problematising Student Participation in School Improvement. *Journal of Educational Change*, 6, 125-146. DOI:10.1007/s10833-005-1299-3
- Mayes, E; Finneran, R; & Black, R. (2019). The challenges of student voice in primary schools: Students 'having a voice' and 'speaking for' others. *Australian Journal of Education*, 63(2), 157-172. DOI:10.1177/0004944119859445
- Mitra, D. L. (2004). The significance of students: Can increasing "student voice" in schools lead to gains in youth development. *Teachers College Record Journal*, 106(4), 651-688. DOI:10.1111/j.1467-9620.2004.00354.x

- Qardaku, N. G. (2019). The Need for Inspirational (Charismatic) Teachers in Today's Classrooms. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 4 (3), 77- 83. DOI:10.26417/648shq79z
- Redman, E. (2013). Advancing educational pedagogy for sustainability: developing and implementing programs to transform behavior. *International Journal of Environmental & Science Education*, 1(8)23- 37.
- Robertson, G. (2015). Student voice at the 'heart of learning'. *Research in teacher education*, 5(1), 27–32. DOI:10.15123/PUB.4324
- Robinson, C; & Taylor, C. (2007). Theorizing student voice: values and perspectives. *Improving Schools*, 10 (1), 5-17. DOI:10.1177/1365480207073702
- Sandelowski, M; & Barros, J. (2007). *Handbook for synthesizing qualitative research*, Springer publishing company Inc; Springer publishing company, New York.
- Stefanou, C. R., Perencevich, K. C., DiCintio, M., & Turner, J. C. (2004). Supporting autonomy in the classroom: Ways teachers encourage student decision making and ownership. *Educational Psychologist*, 39, 97-110. DOI: 10.1177/1365480207073702
- Tong, A; Sainsbury, P; & Craig, J. (2007). Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) a 32-item Checklist for Interviews and Focus Groups. *The International Journal for Quality in Health Care*, 19, 349-357. DOI:10.1093/intqhc/mzm042
- Unluer, E; & Zembat, R. (2019). Examining the effects of aesthetic education program on Aesthetic Judgment Development of five-year-old children. *Asian Journal of Education and Training*, 5(1), 44-49. DOI:10.20448/journal.522.2019.51.44.49
- Wu, Y. C; Hsieh, L. F; & Lu, J. J. (2015). Can Teacher Charisma really Spark Adult Intention in Continuing Learning? *Social and Behavioral Sciences*, 191, 396-401. DOI:10.1016/j.sbspro.2015.04.152
- Zimmer, L. (2006). Qualitative Meta-Synthesis: A Question of Dialoguing with Texts. *Methodological Issues in Nursing Research*, 53(3), 311-318. DOI:10.1111/j.1365-2648.2006.03721.x.